

Ulighedens anatomi

Af Mads Fleckner

Mens en stor del af debatten om ulighed har lagt vægt på den strategiske og magt-politiske del, og dermed har været overladt til spekulationer om diverse politikeres motiver, har det mest væsentlige været udeladt; nemlig den konstante inddeling af mennesker, som finder sted på mange planer. Er det nok i sig selv at acceptere ulighed i bestræbelserne på at bryde med et årtier gammelt socialt paradigme? Ved enten at acceptere stigende ulighed eller ikke bliver man nød til at kigge på de afgørende faktorer, der fører til ulighed. Hvis ulighed i et demokrati skal være legitimt, må det forudsættes at de grupper, der mærker uligheden hårdest, har muligheden for, at vriste sig fri af deres sociale og økonomiske situation. Hvis ikke dette er tilfældet, er der tale om social undertrykkelse.

Den skjulte sociale undertrykkelse

Det er min påstand, at der finder social undertrykkelse sted, og at den kommer fra flere sider, og ikke mindst fra egne rækker, bevidst og ubevidst. Den er en integreret del af samfundet i alle dens institutioner, og den væsentligste og afgørende del finder sted i uddannelsessystemet, og den deraf følgende manglende eller beskedne deltagelse på arbejdsmarkedet. Her foregår en sortering og en sontring mellem hvem, der er bedst egnede til at bryde og fortolke det net af symboler og koder som et moderne samfund, og i dette tilfælde Danmark, består af.

Ulighed som subtil frasortering

Den øgede adgang til gymnasier og videregående uddannelser, der startede i 1960'erne, gav børn af den lavere middelklasse og arbejderfamilier adgang til boglige uddannelser. Dette brød med hidtidige traditionelle uddannelsesmønstre, som følge af en tilsyneladende demokratisk udvikling. Flere fik en videregående uddannelse, og endnu flere fik en gymnasial uddannelse. Opfattelsen af at disse nye kvalifikationer førte beskæftigelse med sig, medførte dog uindfrie forventninger for mange nyuddannede især op gennem 70'erne og 80'erne. Det medførte nemlig en ligeså forøget arbejdsløshed blandt akademikere og folk med højere uddannelser. En del af dette problem skyldes, at uddannelserne har vist sig i stedet at fungere som en skjult reproduktion af viden og kultur som kun dem med bedre forudsætninger drager fuld nytte af. Dette har fungeret som en skjult og subtil undertrykkelse af store grupper studerende, der således er gået arbejdsløsheden i møde i en vrangforestilling om, at det er deres egen skyld på grund af manglende evner. Denne symbolske videregivelse af magt i form af adgang til førende samfundspositioner har i mange tilfælde bibeholdt den sociale ulighed.

Det spirende nye klassesamfund

Den mere åbenlyse selektering er imidlertid rettet mod gruppen af indvandrere med anden etnisk baggrund. Her er en ny social underklasse ved at spire op. Gruppens ringe tilknytning til arbejdsmarkedet og lave uddannelsesniveauer udgør en væsentlig

del af den sociale selektering. I 1999 modtog 76 % af indvandrerne fra ikke-vestlige lande indkomsterstøttende ydelser, primært i form af kontanthjælp. Samtidig udgør denne gruppe en gradvist større del af det samlede indbyggertal i Danmark. Antallet af indvandrere udgjorde i 2001 4,8 % af befolkningen mod blot 2,0 % i 1980. De høje offentlige ydelser som er en del af den danske velfærdsmodel, samt den manglende gevinst ved at tage arbejde (og i øvrigt også manglende arbejde), har i et vist omfang fastholdt mange indvandrere i arbejdsløshed, og muligvis også tiltrukket indvandrere med lavere uddannelser.

Fra klassesamfund til standssamfund

Set i lyset af den førnævnte konstante og langsigtede og nærmest usynlige inddeling af borgere (eller lagdeling om man vil) tyder meget på, at ikke blot et nyt klassesamfund, men også et nyt standssamfund er ved at spire frem; et samfund hvor begreber som solidaritet og omsorg vil blive tvunget i baggrunden til fordel for en øget privatiseret velfærd på grund af en stigende økonomisk, social og kulturel polarisering. Det er disse aspekter ved lighedsdebatten, som burde fremhæves og belyses i et fremtidigt perspektiv af velfærdsdebatten.

Publiceret af Det danske Fredsakademi, marts 2007